

Peter Hinckelmann   Petrus Scharlingius

**De Anabaptismo Disputatio Elenctica Tredecima, Complectens Sectae
Anabaptisticae Errores refutatos in loco De Magistratu Politico**

Rostochii: Litteris Reusnerianis, 1613

<http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn737665270>

Druck   Freier Zugang

P. Kinkelmann.
R.M. theol. 1613.

Collectio de anabaptismo, P. Hinkelmann, Fräses

- (1) H. Hallerius, De SS. scriptura 1613
- (2) D. Quenarius, De deo trinitate 1613
- (3) N. Waltherius, De Persona Christi 1613
- (4) M. Strickius, De baptismo 1613
- (5) J. Taimmannus, De cena domini 1613
- (6) A. Friderici, De peccato originis 1613
- (7) P. Blumhagen, De ecclesia 1613
- (8) F. Mullerius, De ministris ecclesie 1613
- (9) F. Sperberius, De ministerio ecclesiastico 1613
- (10) E. Lolegus, De justificatione 1613
- (11) V. Garmannus, De bonis operibus 1613
- (12) J. von Bülow, De libertate christiana 1613
- (13) P. Schartingius, De magistratu politico 1613
- (14) J. von Dike, De iudicio 1613
- (15) M. Michael, De coniugio 1613
- (16) A. Hestius, De fine aucto 1613
- (17) G. Machaus, De mercatura 1613
- (18) B. Smoldius, De resurrectione 1613

DE ANABAPTISMO
DISPUTATIO ELENCTICA
TREDECIMA,

*Complectens Sectæ Anabaptisticæ Errores
refutatos in loco*

De

MAGISTRATU
POLITICO,

Quam

Divina S.S. Spiritus assistente gratia

Sub Præsidio

M. PETRI HINKELMANNI

Verbi Divini Ministri.

Privatæ pŭblicæ subijcit

PETRUS SCHARLINGIUS

Rostochiensis.

6. Cal. Iulij. Horâ & loco consuctis.

ROSTOCHII

Litteris Reusnerianis, Anno 1613.

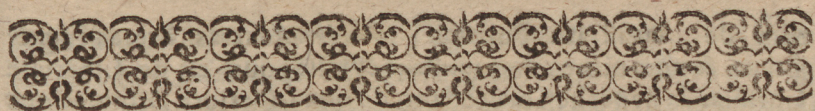

DE ANABAPTISMO
DISPUTATIO ELENTICA
TRESBIMA.

MAGISTRATU
POLITICO.

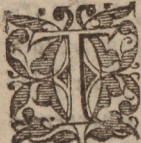
Σ Τ Ν Θ Ε Ω.

DISPUTATIO ANTICATA BAPTISTICA

XIII.

DE MAGISTRATU
POLITICO.

CONTINUATIO.

 Ria sunt omnium Hæreseon principia, *αὐθάδεια*, vel ambitio. 2. Philosophiæ abusus; & tandem 3. *ὀλιγομάθεια*, vel imperitia: Sicut enim *αὐθάδεια* vel contentio de primatu, Papatum genuit; Illegitima Philosophiæ abusus Zwingli calvinianos aliosq; fanaticos produxit: Ita *ὀλιγομάθεια* progeniem Catabaptisticam, scetum profecto noxium, infelici partu enixa est. Hi enim quia in Evangelio libertatem promitti audiunt, inde eandem nullum inter homines Regem, nullumq; Magistratum agnoscere, autumant. Unde fit, ut nullum libertatis suæ fructum capere se posse putent, quamdiu aliquam supra se eminere potestatem videant, nec aliquid fore saluum existiment, nisi totus orbis in novam faciem reformetur, ubi nec iudicia sint, nec leges nec magistratus, nec simile quid, quod officere suæ libertati opinantur. Quasi verò Christiana libertas sit vaga & effrenis licentia, quâ quicquid lubet, pro nostro arbitrio agamus aut omitramus: & non potius à Spiritu S. definiatur gratuitum donum per Christum Servatorem in nos collatum, quo credentes, tum à maledictione Legis, tum à iugo ceremoniarum legalium liberari, sanctoq; Spiritu donati, incipiant sponte servire Deo in sanctitate & iustitia. Quia igitur errores, Adversario-

A 2

rum

rum de Magistratu Politico; *ἡ ἀρχὴ* sacras literas impugnent, & non nisi ex *ὀλιγομαθεῖα* & falsa, quæ est de Libertate Christianâ; hypothefi procedant, de qua superiori Disputatione egimus, libet eosdem hac *συζητήσει* subiungere.

CAPUT PRIMUM.

De Magistratu Politico: An geri, tolerari & implorari possit ac debeat.

Error Primus.

Etsi Magistratus quidem est Dei ordinatio, non tamen est status Deo placens.

REFUTATIO

Non una eademq; est omnium, qui huic sectæ nomina dederunt, de hac questione sententia. Quidam enim eorum (a) omnino damnant Magistratus officium, Quidam eorum, (ut est in hoc errore primo) si concedunt, victi testimoniis scripturæ, Magistratum esse ordinationem & Ministrum Dei, id ita intelligunt, sicut Nebuchodonosor fuit Minister Dei in puniendis Israelitis, & vertenda Tyro, &c. (b) aut sicut Diabolus est minister Dei, quando exquiratur iram Dei. (c) Nos contrarium, sacris literis edocti, probamus.

1. Testimoniis & dictis scripturæ. "Deus enim ipse sancivit, ut qui effuderit sanguinem hominis, per hominem ejus sanguis effundatur (d) non sanè temerè, ac per quemvis, sed legitime ad officium vocatum, & auctoritate Dei instructum. Sic instituuntur Magistratus à Mose: quod consilium, quamvis à Iechro ortum sit, tamen Deus approbat. Et per ipsum Reges regnant, & legum conditores iusta decernunt; per ipsum principes imperant, & potentes, imò omnes iudices terræ: Ipse constituit Reges, & transfert regna. Ac Magistratum confirmat ipse Salvator, dum ait: Reddere Cæsari, quæ sunt Cæsaris. Et Pilato respondet: Non haberes potestatem adversus me ullam: nisi hoc tibi datum esset desuper. Hinc Paulus præcipit, ut omnis anima subdita sit potestatibus supereminenti-

Vide M. Lu
cæ ofiandri
Enchiриди-
on cont. A-
nab. c. 9. q. 1
a) Monaste-
riens. Thō.
Muntz in
epist. ant
Bruder
Ernst zu
Zeldrun-
gen
b) Jer. 25. 9.
c. 27. 6.
Matt. 5. 25.
c. 18. 34.
3 Reg. 22. 27
22. 23.
Luc. 12. 58.
c) D. Chem-
nit. part. 2.
L. C. p. 314
d) Gen. 9. 6.
Exod. 18. 25.
Num. 11. 16
17.
Deut. 19. 13
Prov. 8. 15 16
Dan. 2. 21.
Matt. 22. 21
Ioh. 19. 11.
Rom. 13. 1.
2. & seq.

mentibus: epitheto (ἐξουσία) dignitatem & eminentiam status notans. Non enim inquit ἐξουσία (potestas) nisi à Deo: quæ autem sunt potestates τοῦ Θεοῦ περὶ τῶν βασιλείων: ubi etiam imperia nominat βασιλείαν τῶν Θεῶν à causa efficiente-

2. Elogiis honorificentissimis; quibus Spiritus S. Magistratum honestissime ornat & mirifice nobis commendat. Dicuntur enim Elohim, Dii, (e) non quod naturâ tales sint, sed ut Paulus ait, sunt Δῖοι λεγόμενοι. Causæ huius appellationis eleganter à Iustino Martyre (f) recitantur. Primum enim Magistratus insignem hunc titulum gerit, διὰ τὴν κτίσιν, quia munere divinitus sibi mandato fungitur. Deinde διὰ τὴν τόξιν, quia loco Dei principes Rebus præsumunt, ut sint custodes legis Divinæ, Deniq; διὰ τὴν πρὸς τὸν Θεόν, quia Deus vult Magistratum honorari. Hoc pacto Moses Deus Pharaonis (g) dicitur, quod loco Dei illi imperare debeat populi dimissionem. Sic etiam vocatur διάκονος ἢ λειτουργὸς Θεοῦ, τῶν ἱερῶν ἢ διακονῶν Θεοῦ. Item Angelus Dei, quia mittitur à Deo ad dispensandum ius, ad dirimendas lites, judicandas causas, defendendos bonos, & puniendos sceleratos. Sic dicuntur salvatores, cum per hos salus hominum pariter temporalis & æterna promoveatur. Pastores & Nutrices, tam defendentes, quam pascennes subditos. Item Christi & uncti Jehovæ, quia olim Prophetæ Reges ex mandato Dei sacro oleo ungebant.

e) Ioh. 10. 35.
Exod. 22. 8.
9. 28.
Deut. 10. 17
Psal. 82. 1. 6.
& 86. 8.
1. Cor. 8. 4.
f) quæ. 14. 2.
g) Exod. 7. 1
Rom. 13. 1.
1. 4.
2. Reg. 14. 18
19. 28.
Gen. 50. 20.
Iud. 3. 9. 15.
Nehem. 9. 27.
Iud. 2. 16.
1. Sam. 2. 16
Num. 27. 17
Pl. 78. 70. 71
2. Reg. 24. 17.
Esa. 49. 23.
1. Reg. 24. 7.
c. 10. 1. 16.
3. Reg. 1. 39
c. 19. 15. 16.
Esa. 45. 1.
h) 1. Tim. 2. 12.
Rom. 13. 1. 2
1. Pet. 2. 13.
Tit. 3. 1.
Matt. 23. 21.
Exod. 21. 28
Prov. 24. 21
Num. 14. 10
16. 32. c. 24.
6.

3. Mandatis, quibus Deus à subditis quàm severissime extigit, ut pro Regibus & in sublimitate constitutis orent, Magistratui ceu ordinationi suæ sint subiecti, & ipsorum iurisdictionem à se illis delegatam agnoscant (h). Quibus etiam (mandatis sc.) addit interminationes, quibus pœnam Deus gravissimam denunciat omnibus inobedientibus & magistratui resistentibus, contumaciamq; quæ illi præstatur, sibi vel maxime fieri reputat, ut passim exempla tragica docent. Quod sanè non fieret, nisi status hic Deo placeret.

4. Ex bona consequentia. Si enim sub nomine Patris etiam Magistratus comprehenditur, utiq; Magistratus status etiam

hodie

A 3

i) Vide Chē
I. C. part. 2
de Leg. Dei
c. 5. p. 59. &
seq.

Vide Art.
12 Form.
Concord.

hodie in N. T. praecepto illo quarto confirmatur. Ac prius. Ergo. Connexum constat, quia Lex Moralis non est abolita in N. T. sed est omnium temporum, ut in confesso est. (i)

Error Secundus.

Homo Christianus salva & illaesa conscientia Magistratus officio fungi non potest.

REFUTATIO.

Erroris hujus falsitas ex refutatione praecedentis satis superque constat, ne opus sit nimium in refutatione ejus laborare.

1. Si n. Magistratus est bona Dei, non nisi bona ordinantis, ordinatio & dispositio; si Deo placet, eundemque suo nomine non dedignatur; elogiisque ac titulis honorificentissimis ornat; serioque mandet eidem debitam reverentiam, obedientiam ac subjectionem exhiberi, propositis premiis obedientibus, ac severissimis penis, inobedientibus: quid quaeso, non liceret iure divino & bona conscientia, homini Christiano officium magistratus gerere.

2. Quemadmodum majoris declarationis ergo adduci possunt exempla V. & N. T. In V. T. sunt exempla quam plurima piorum & sanctorum virorum, qui Magistratum gesserunt, quorum alii regnis, ut David, Assa, Josaphat, Ioas, Ezechias: Alij Sacrapis, ut Ioseph & Daniel: Alij civilibus praefecturis in libero populo, ut Moses, Iosua, ac iudices functi sunt: quorum functiones sibi probatas esse Dominus declaravit. Quare & eas, non exidentes gratia Dei, salva & illaesa conscientia administrarunt & obierunt.

3. Sic in N. T. multi recensentur, qui Magistratus officio praefuerunt & tamen Christiani, Christiique fuere discipuli fidelissimi. Centurio enim vixit in Magistratu, & Christianus fuit. Cornelius centurio vixit in Magistratu, nec, conversus à Petro, eum deposuit. Ioannes Baptista milites ad Baptismum accedentes non vitae genus mutare, sed ordinariis stipendiis contentos esse iubet. Idem de Iosepho Arimathea, Regulo, Eunuchio Reginae Candaces Thesaurario, Sergio Paulo, Erasto & pluribus aliis (a) legimus: ut jam nihil dicam de sanctis

a) Marc. 15.

sanctissimis Imperatoribus, Constantino, Theodosio, & aliis simili-
bus, qui Ecclesiam publica auctoritate & armis victricibus defende-
runt.

4. Quare nullum dubium esse debet, quin civilis potestas, vo-
catio sit, non modò coram Deo sancta & legitima, sed sacerrima et-
iam, & in tota mortalium vita longè omnium honestissima, qua quis
salva & illaesa conscientia fungi possit.

Error Tertius.

Impius Magistratus non est à Deo, ideoq; nec illi
obedientia præstanda, sed est gladio reprimendus & in-
terficiendus.

REFUTATIO.

Tria de Magistratu impio Adversarii in hac errore propo-
nunt. 1. quod non sit à Deo, ideoq; 2. illi non obediendum, sed 3. gla-
dio esse reprimendum & interficiendum. Nos hæc tria ordine re-
futabimus.

1. Magistratum impium etiam à Domino esse, ipsa Scriptu-
ra nobis dicitur perspicuis dictis. Non solum enim sapientem &
bonum solum facit regnare, sed etiam hominem hypocritam
propter peccata populi: (a) Ipse aufert fortē, & virum bellato-
rem ac iudicem, & dat pueros principes eorum, & facit effeminatos
dominari eis. Tradidit Dominus Israelitas pejora facientes, quam
patres ipsorum, in manus gentium diripientium: percutit & facit,
ut violentus consurgat, & sic virga impietatis. Unde in N. T. etiam
docetur in genere regiam potestatem esse à Deo, & illi obediendum,
propterea orandum. Cum tamen nulli tunc sub primo initio, Eccle-
sia N. T. essent Reges, nisi infideles.

2. Deinde & exemplis idem probat S. S. Scriptura. De Na-
buchodonosore enim Rege impio & Idololatra legimus (b), quod De-
us cæli, ei regnum, imperium & gloriam dederit. Sic Ieroboamo
Regi, qui sua Idololatria peccare fecit Israel ut Scriptura loquitur,
Propheta Ahias hæc dura ex mandato Dei nunciat: Quia exal-
tavi te

Ioh. 4. 53.
Luc. 3. 14.
Matt. 8. 9.
Act. 10. 31. c
13. 12.

Thomas
Muntzer in
epist. an
Bruder
Ernst zu
Zeldrum
gen. Vide
Tom. 2.
Witeb.
Germ. f. 35 4

a) Iob. 34.
30.
Lev. 26. 17.
Esa. 3. 3. 4.
Iud. 2. 14.
Ezech. 7. 11.
Rom. 13. 1.
1. Tim. 2. 2.
1. Pet. 2. 13.

b) Ier. 27. 6.
Dan. 2. 37. 2.
3. Reg. 14. 7.
8. 9. 10. c. 16.
2.
4. Reg. 8. 12.
3. Reg. 19. 15.
Ioh. 19. 11.

zavi te de medio populi, & dedi te ducem super populum meum Israel, & scidi regnum domus David, & dedi illud tibi, & non fuisti sicut servus meus David, sed operatus es malum super omnes, qui fuerunt ante te, & fecisti tibi Deos alienos & constatiles, ut me ad iracundiam provocares, me autem projecisti post tergum tuum, idcirco ecce ego inducam mala super domum Ieroboam, & percutiam de Ieroboam mingentem ad parietem, &c. Sic & Baese successor Ieroboami in regno & Idololatria, Propheta Iehu idem exitium nunci-
ans inquit: quod Deus eum exalta verit de pulvere, & posuerit e-
um Ducem super populum Israel. Sic Hasael Rex Syria Ethnicus
& impius, qui multa multa intulit filiis Israel, ut Propheta Elise-
us ei prädixit, ab Elia Propheta ex mandato Domini ungitur in
Regem Syria. Et Christus ipse in passione ad Palatum Præsidentem
Romanum & Ethnicum: non haberes potestatem adversus me ul-
lam, nisi tibi data esset de super,

c) Lib. 5. de
Civit. Dei
c. 21.

3. Unde Augustinus inquit (c): Qui dedit Mario, ipse etiam
Cæsari; Qui Augusto, ipse & Neroni; Qui Vespasiano, vel patri vel
filio, suavisissimis Imperatoribus, ipse etiam Domitiano crudelissimo;
& ne per singulos ire necesse sit, qui Constantino Christiano, ipse A-
postata Iuliano.

4. Hinc patet Alterius membri solutio; An videlicet im-
pio savor, magistratui sit obediendum? Hic distinguamus inter
subjectas res oportet. 1. In impiis decretis, quæ subditis impiis
Magistratus edicunt, ut aut falsam religionem sectentur, aut aliud
quippiam contra Dei præceptum aggrediantur, pñ subditi Magi-
stratui obedientiam præstare tenentur nullam, juxta illud: Magis
Deo obediendum, quam hominibus (d). Id quod exemplis probari
potest obstetricum Aegyptiarum, sacerdotum piorum, fidelium
Hebræorum, mulierisq. cum 7. liberis (e); & martyrum, tum ve-
terum tum nostrorum temporum, qui magis Deo, quam Magistratui
impio, impia imperanti, obtemperare voluerunt.

c) Aët. 5. 29.

d) Exod. 17.
1. Sam. 22.
17.

5. 2. In rebus cæteris externis & corporalibus, quæ absq.
salu-

salutis æternæ iactura, & dispendio peragi possunt, subditi impio Magistratui etiam morem gerere debent, juxta illud; Omnis anima potestatibus supereminentibus subdita sit (f). Sic etiam servi jubentur Dominis obedire *οβολοις*, modò nihil iubeant contra Dei madata. Idq; patet exemplis Iudaorum, Davidis, Elia, Elisæi, Esaiæ, Christi, Apostolorum, aliorumq; piorum (g) qui in externis rebus, & politicis officiis obedientiam Magistratui præstiterunt, & illis honorem dederunt. Plura de hac re vide disp. seq. (h).

6. Eiusdem falsitatis cum precedentibus esse membrum certum, An Magistratus impius sit gladio reprimendus & interficiendus? 1. Nullum enim dictum, nullum exemplum V. & N. T. nulla firma ratio id ipsum nobis suader. 2. Sed potius David morte Saulis per eum, qui se illius interfectorem fuisse proficitur, nunciata, supplicium de eo sumit, & Deus ipse Iosæ regis mortem iniustam ulciscitur (i) Ubi Hieronymus (k). Quanquam, inquit, illi Dei timore & insultione Zachariæ illum occiderint, tamen occisi sunt iudicialiter, quia non ore Prophete, nec consultu Domini, sed sua præsumptione illum occiderunt.

Error Quartus.

In Ecclesia non est opus Magistratus Politici regimine, quia ibi tantum Deus regnat per verbum suum, & in Ecclesia viventes, alioquin omnes sunt sancti & probi. Non itaq; Magistratus est de necessitate, sed res libera & adiaphora.

REFUTATIO.

Ad cruenta sua consilia de Magistratu non tolerando sed gladio reprimendo ac interficiendo, contra S. S. Scripturam suscepta, ut ante dictum, defendenda ac excusanda, fingunt Magistratum esse non de necessitate sed Christiana libertate, ideoq; non opus esse in Ecclesia regimine Magistratus, quia in ea Deus tantum per verbum suum & illud amplectentes regnet. Sed quoniam hæc sit ratio sequenti errore videbimus, nunc ad ipsum errorem respondemus.

I. Ac pro confutatione illius sic argumentamur: Si Magi-

B

stratus

f) Rom. 13. 1.
1. Pet. 2. 13.
Vide Luth.
Tom. 2.
Wit. Germ.
f. 2. b.
g) Jer. 29. 7.
Matt. 17. c.
22. 21. 27.
1. Tim. 2. 4.
1. Reg. 24. 10
h) Disp. 14. c
1. Et. 1.

i) 2. Sam. 1.
10. 16.
2. Paral. 24.
25. c. 25. 3.
k) In quæst.
Hebraic. in
hunc libr.
tom. 3. p. 85

D. Wigan-
dus in Ana.
Schluss, f. 25
666. 720.

stratus Politici regimine vel maxime opus est, sequitur Magistratum esse de necessitate, non vero rem liberam & adiaphoram. At prius. Ergo. Minorem sic probamus: Sine qua re nec Ecclesia nec Politia, nec Oeconomia facta recta consistere potest; ea vel maxime erit opus. At sine regimine Magistratus Politici, nec Ecclesia, nec Politia, nec Oeconomia facta recta consistere potest: Ergo eo vel maxime opus est.

2. Quamvis enim spirituale & internum Christi regnum, initia coelestis regni quaedam jam nunc super terram in nobis inchoet, & in hac mortali evanidaq; vita, immortalem & incorruptibilem beatitudinem quodam modo auspicietur: attamen illi destinatum est, quamdiu inter homines agamus, externum Dei cultum fovere & tueri, sanam pietatis doctrinam & Ecclesiae statum defendere, vitam nostram ad praescriptas leges conformare ac ad hominum societatem componere, ad civilem iustitiam mores nostros formare, nos inter nos conciliare, communem pacem ac tranquillitatem alere, &c. Quae omnia cum maxime necessaria esse negari non possit; sequitur omnino quod civilem magistratus administrationem regnum Dei quale nunc intra nos est, non exstinguat.

3. Tum quoque quia voluntas Domini est, ut, dum ad veram patriam aspiramus, peregrinemur super terram; eius vero peregrinationis usus, subsidium Magistratus vel maxime indigeat; qui ipsa ab homine in hac vita tollunt, annon suum illi eripiunt praesidium atq; munimentum?

4. Equis enim est, qui in id sedulo incumbit ac efficit, ut tam publica quam privata nostra facta rectaq; stet tranquillitas & felicitas? ut sana religio vigeat ac vireat in choro? ut pax optima rerum alterix floreat in foro? ut summa legitimaq; consensus sit in coro? Nonne Pius Magistratus? Pio Magistratu imperii fascies tenente, unusquisque sub vice & sicu sua tranquillus quiescens habitat (a). Summa? Officio hoc vigente, vivunt; intereunte & collapsa, collabuntur & intereunt Respublicae, adeo humana societas.

25.
a) 3. Reg. 4.

5. Hinc

5. Hinc Lutherus: (b) Politia est necessarium remedium corruptæ naturæ.

6. Quod verò Adversarii tantam in Ecclesia Dei perfectionem sibi ipsis imaginantur, quæ in hominum communitate reperiri nunquam potest, (quod nimirum in Ecclesia homines tam sancti & probi, ut politico regimine haud indigeant,) in eo suam vel inscitiam vel malitiam satis produnt. Quum enim tanta sic improborum insolentia, nequitia tam contumax, quæ omni legum severitate coerceri vix possit: quid facturos speramus, si patere suæ improbitati videant impunitam licentiam?

Error Quintus.

Christiani nullum Magistratum alium, quam Ministros Evangelii agnoscere debent.

REFUTATIO.

Ea fuit superiori seculo inter Anabaptistas seditiosos rerum omnium in utraq; potestate Ecclesiastica ac Politica, mera confusio, ut non modò politica potestas tota extincta, & è medio sublata fuerit, sed & potestas ministrorum Ecclesiæ propria in tyrannidem degeneravit. Quid enim obsecro cum tyrannide magis conjunctum esse potuit, quam quod Ministri Evangelii merum ac mixtum, insinuum & absolutum sibi imperium in Ecclesiam arrogarunt; Magistratum vero cum sua potestate ad Garamantes & Indos relegarunt. (a)

1. Sed hoc Adversariorum intentum, quo politicam potestatem ac dominationem Magistratui auferre, & in clericos seu Ministros Ecclesiæ transferre cum Pontificijs volunt, cum interdictione Christi expressa, quam & ipsi fatentur (a), pugnat, quando inquit (b): Scitis quia Principes gentium dominantur eorum, & qui magni sunt potestatem exercent inter eos. Non ita erit inter vos. Ac eandem prohibitionem in eodem ferè verbis, prævidens scilicet Anabaptistarum & Pontificiorum imperia invadendi animum cupi-

B 2

dum,

b) In Gen.
c. 2. p. 30.

Vide D.
Luth. tom.
2. Germ.
Wit. 1. 244.
b. 334. b. 326

a) Vide hi-
stor. Thom.
Muntzeri &
Monaster.

a) Vide Lu-
terus Disp. 3.
c. 1. Er. 3.
b) Matt. 20.
25.
Luc. 22. 25.
1. Pet. 5. 3.
2. Tim. 2. 4.

dum, reperit post Cæna sua institutionem Reges gentium dominantur. Vos autem non sic. Quin & D. Petrus Episcopis externum siue mundanum dominatum, atq; usum politicæ potestatis omnino denegat, iubens Seniores Ecclesiæ ne dominantur clero. Et Apostolus inquit: nemo militans Deo, implicet se secularibus negotiis.

2. Ne verò quis hic Sacerdotes V. T. nobis obijciat, respondem⁹, nos minime ire inficias eosdem etiam politicam administrationē obisse, id quod exemplis Melchisedeci, Moysis, Heli, Samuelis, sacerdotum & iudicum (c), comprobari potest. Quo minus autem in N. T. (licet Bellarminus (d) id acriter contendat) idem obtineri possit, obstat ipsa reformatio Christi, qui utramq; potestatem subjectis perpetuò distinctam esse, ut diximus, iussit, ita ut hæc differentia, jam sit ex hypothesi Evangelica prorsus necessaria.

3. Quam constitutionem ipse etiam Christus observans, requisitus ad divisionem hæreditatis inter duos fratres, politicum hoc opus, quippe ab officio suo alienū subire noluit eandem à se petenti respondens: (e) Quis me constituit iudicem super vos. Sic quoq; Regium honorem sibi deferendū cognoscens, eundē fuga in montem declinavit.

4. Quamvis itaq; utriq; potestati suā ultrò concedamus cognitionem & affinitatem, ratione causæ efficientis, cum utriusq; Deus author constituatur, & respectu necessitatis, & auxilii mutui, quo sibi invicem utramq; devinctam esse Deus voluit. Quemadmodum n. sublata Ecclesiastica potestate, commodè quidem, at non pie vivi potest: & rursus, demta & abolita politica potestate, pie quidem, at non commodè vivi potest. Ita Ministerium Ecclesiasticum in temporalibus defensione Magistratus secularis nullo modo non indigere; Magistratum verò in spiritualibus, æternam animæ salutem concernentibus, institutione ministerii vel maxime opus habere, quis est qui non videt?

5. Quo minus tamen utramq; confundamus, hoc nos mores argumentum: Quicunq; differunt subjectis, instrumentis, effectibus illi in distinctis vivunt statibus: At Ministri Ecclesiæ & Magistratus Politici differunt &c. Ergo, Differunt enim, 1. Subjectis: siquis

e) Gen. 14. 18

Heb. 7. 1.

Exod. 18. 12

c. 4. 27.

1. Sam. 1. 9.

c. 4. 18.

d) Tom. 1.

contr. gener.

ral. tert. lib.

5. cap. 9.

e) Luc. 12.

14.

1oh. 6. 15.

siquidem civilis Magistratus officium est, societatem politicam, disciplinam & pacem externam curari, defendere subditorum facultates, famam, corpora &c. Ecclesia autem potestas spiritualis est ad aeterna vite & spiritualium bonorum consecutionem ministrans, attestante Christo: Regnum meum non est de hoc mundo (f). 2. Instrumentis, sive forma gubernationis. Magistratui enim Politico datus est gladius externus & materialis in vindictam operis mali, & defensionem boni. Ecclesiae autem huius gladii externi usus planè est interdictus (g), & consistit eius gubernationis forma non in externi gladii usu, sed in prædicatione verbi, dispensatione Sacramentorum, usu clavium regni celorum (h). 3. Effectis, utraq; enim potestas sui generis commoda habet: Magistratus conservat pacem civilem & tranquillitatem corporalem: Ecclesia pacem cum Deo, & hominum salutem sempiternam (i). Unde manifestum est, in unum eundemq; hominem simul utramq; potestatem, uno eodemq; tempore non cadere, & ut Politico non Ecclesiastico, sic minime Ecclesiastico Politico regimen competere.

6. Hinc D. Bernhardus: (k) Apostolis interdicitur dominatus. Iergo tu, & tibi usurpare aude aut dominans Apostolatam, aut Apostolicum dominatum. Forma Apostolica hæc est, interdicitur dominatio, indicitur ministratio. August. Dedit Dominus potestatem Apostolis super naturam, ut eam curarent: super demones, ut eos coercerent: super elementa, ut ipsa immutarent: super mortem ut eam contemnerent. Hæc etiam potestas data est eorum successoribus, secundum illud Apoc. 6. hi habent potestatem claudendi celum, & convertendi aquam in sanguinem.

CAPUT SECUNDUM.

De officio Magistratus.

Error Primus.

Magistratus non potest nec debet curare negotia religionis, aut falsam doctrinam aut impium cultum abrogare.

REFUTATIO.

B 3

Quæ

f) Ioh. 18. 36.

g) Rom. 13.

4.

1. Pet. 2. 14.

Matt. 26. 52.

h) 2. Cor. 10

4.

Akt. 20. 22.

Luc. 24. 47

1. Pet. 5. 2.

Matt. 16. 19

c. 18. 18.

Marc. 8. 30.

Luc. 9. 18.

Ioh. 20. 23.

i) 1. Tim. 2. 2

Rom. 14. 12

k) lib. 2. de

confid.

Anab. Bul-

lingero re-

ferente. D.

Schlusl. l. d.

f. 362. 630.

644. Luth.

Tom. 2.

Germ. Wit.

f. 327. b.

Quo minus Adversarii Anabaptiste verbo Dei, quod est
 pedum nostrorum lucerna, & omnium actionum nostrarum velus
 cynosura firmissima, inherere teneantur, sed illis sua somnia, rapinaq;
 Enthusiasticos somniare magis magisq; impune liceat: non solum i-
 psam statum Politicum, sugillando ejusdem officium miserè depra-
 vant, verum etiam negotia religionis ab ipso penitus quantum in
 illis est, remonent, & suis revelationibus inhaerendum monent.

1. Contrarium autem Pandecta sacrae, cuius easdem intentus
 perferunt, monstrant. Vult enim Deus, ut Reges filium suum oscu-
 lentur, Dominoq; serviant in timore. Vult ut sua capita a porta atcol-
 lant, & ut mundi porta eleventur. 1. aperiant portas suas Princi-
 pes, ut Rex gloria ingreditur. (Portas enim nominat ipsa Imperia,
 adeoq; ipsos Reges, Principes & Magistratus, quia olim exerceban-
 tur iudicia in portis). Vult ut codicem legis Dei secum habeant, illum-
 que legant omnibus diebus vitae suae. Vult ut Reges sint Ecclesiae nu-
 tritici & Reginae eius nutrices. (a) Et ob id praecipue Magistratus
 δάκρυον & ἡδὲ λειτουργὸς θεῶν vocatur, quod vel maxime Religionis ne-
 gotia curare & promovere debeat.

2. Vult etiam Dominus ut caveamus nobis à Pseudoprophe-
 tis, auferamus malum seu improbum è medio nostri, & illum, qui ali-
 ud Evangelium docuerit, anathemate percutiamus. (b) Quae prae-
 cepta quia ad totam Ecclesiam, & singula ejus membra pertinent,
 vel maxime quoq; ad magistratum tanquam Ecclesiae partem baud
 postremam spectabunt.

3. Hinc Regi Ioas, cum inauguraretur, datus est codex Le-
 gis Dei in manus ad mandatum Dei. Et Scriptura nobis passim
 monstrat exempla piorum Regum, ut Moyses, Davidis, Salomonis,
 Ezechiae, Iosiae, Iosaphati, Ase, &c. qui Dei cultum corruptum &
 eversum restituerunt, & curam religionis susceperunt, ut sub illis pu-
 ra & incolumis floreret (c) E contra verò sacra historia inter vitia
 ἀνάγχη ponit, quod non esset Rex in Israel, ideoq; faceret quisq; quod
 place-

a) Psal. 2. 12

& 24. 7.

Deut. 17. 18

Ios. 1. 8.

Esa. 49. 23.

Rom. 13. 2.

4. 6.

b) Matt. 7. 15

1 Cor. 5. 13.

Gal. 1. 8.

c) 3. Reg. 11.

21.

Deut. 17. 18

placebat. Et Deus neglectum & contemptum cultum Dei, in impijs Regibus semper gravissimè punivit.

4. Hinc Augustinus: (d) In hoc serviunt Reges Deo, si in Regno suo bona jubeant, mala prohibeant, non solum quæ pertinent ad societatem humanam, sed quæ ad Religionem divinam. Idem: In hoc serviunt Domino Reges, cum ea faciunt illi, quæ non possunt facere nisi Reges, h. e. edicta pro vera religione promulgāt. Et ibidem: Aliter servit Rex Deo, quia homo est; aliter; quia Rex est. Quia homo est, ei servit vivendo fideliter; quia vero etiam Rex est, servit, leges justa præcipientes, & contraria prohibentes, convenienti vigore sanciendo; sicut servivit Ezechias, lucos & templa Idolorum destruendo; sicut servivit Rex Ninivitarum, universam civitatem ad placandum Dominum compellendo; sicut servivit Darius, idolum frangendum in potestatem Danieli dando; sicut servivit Nabuchodonosor, omnes in regno suo positos à blasphemando Deo lege terribili prohibendo.

Error Secundus.

Non potest probari, licere Magistratui in N. T. punire gladio, quia non potest in N. T. exemplum monstrari, quod aliquis in Ecclesia Christi Magistratus officium administraverit. In N. T. non legimus, quod in Apostolica Ecclesia sit mandatus usus gladii.

REFUTATIO

Magistratum à Deo constitui custodem utriusq. tabulæ in refutatione erroris præcedentis diximus. Anabaptistas vero neutrum concedere, ex hisce duobus capp. liquet. De primo jam dictum. Posteriorem errorem quod attinet, quo Magistratui usum gladii externi maliciosè demunt, & sic secundæ tabulæ custodiam ipsi negant; nos contrarium, quod nimirum Magistratui gladii usus mandatus sit, ut in fontes supplicia constituat, probamus.

1. Te

Exod. 32. 20
2 Reg. 6. 2.
3. Reg. 5. 8.
4 Reg. 13. 14
2. Par. 14. 3. c
17. 7. c. 24. 6.
Judic. 17. 6.
c. 21. 24.
d) Lib. 3. su
per Chry-
soft.
Epist. 50. ad
Bonif.

Colloq.
Embd. Art.
12. F. C.
In colloq.
Francken.

a) Gen. 9. 6.

b) Deut. 17. 8.

Exod. 21. 12.

14.

Prov. 20. 26

Eccl. 4. c. 17.

11. c. 26. 3.

Exod. 32. 27

28.

Ios. 7. 24.

1. Reg. 15. 2

3. Reg. 2. 6. 9

2. Reg. 1. 15

Psal. 101. 8.

Mach. 14. 15

c) Rom. 13.

4.

1. Pct. 2. 14.

d) Ier. 22. 3.

Deut. 1. 16.

17. 16. 19.

1. Testimoniis scripturæ; quibus Deus constituit ante Legem datam, ut qui effuderit humanum sanguinem, fundatur sanguis illius (a). In lege erat illa Dei vox: *Auferes malum de medio tui. De Idololatria dixit: Non parcas ei, non miserearis eius, nec illum abscondas. De homicida voluntario, moriatur; non dimittas illum, & dones altari meo, sed avellas ab altari meo. Huc spectant complures Leges Mosaicæ politicæ, quibus peccata contra primam & secundam tabulam, igne, gladio, & lapidibus Deus puniri voluit: ut & Exempla eiusdem perspicua, ut sunt Moysis, Iosue, Davidis, Salomonis, Simeonis Iudæ & aliorum, qui gladio hostibus restiterunt, & in fontes supplicia constituerunt.*

2. Nec obstat quod testimonia hæc ex V.T. deprompta Adversarii rejiciant, & in Novo non amplius valere somnient. Præterquam enim quod Leges morales de quarum quinta eiusq. executione allegata dicta loquuntur, nec dum in N.T. cessent; nobis quoq. non desunt testimonia ex N.T. deprompta. (c) Sic enim Paulus ait: *Magistratus non temerè gladium gerit, Dei enim Minister est vindex in iram, ei qui malè agit. Et Petrus inquit, quod Reges & ab eo missi, sint ad vindictam malorum.*

3. Rationibus firmissimis. 1. Vult enim Deus, ut viri boni ab improborum injuriis defendantur, & oppressis præsidio subveniatur (d) & scandala vitentur. Id autem alia tuciore via fieri non potest, nisi ut Magistratus, qui potestate armatus est, palam maleficos ac facinorosos (quorum nequitia perturbatur & exagitur publica pax) severè coerceat, ne impunitas unius aut alterius bonos ac iustos opprimat, & malos reddat audaciores; sed ut dum improbus punitur, boni ab oppressione liberentur, ac alii à similibus & aliis flagitiis absterreantur. 2. Siquidem id verum, quod dicit Solon: Præmio & pœnâ omnes Respublicæ consistunt: iis sublati, totam civitatum disciplinam collabi ac dissipari necesse est. Friget enim in multorum animis æqui iustiq. cura, nisi virtuti sit paratus suus bonus: nec contineri sceleratorum homi-

hominum libido, sine severitate ac pœnarum animadversione potest. Ad utrumq; verò finem consequendum, Magistratus officium in ornando præmiis virtutem bonorum, & afficiendo pœnis vitia malorum, vel maximè requiritur. 3. Et si Patrifamilias in sua domo licet liberos disciplinâ regere & castigare cõmunes, bonos præmio afficere: id Magistratus certè qui in Republica idem est, quod pater in domo, facere debet. 4. Deniq; ad bonum principem, cui bonum commune tuendum commissum est, pertinet, impedire, ne partes vitiatae totum corrumpant, & ideo si non potest ulla correctione alia vitiatas partes curare ut servètur, potiùs eas amputare, quàm permittere debet, ut bonum commune pereat; sicut Agricola amputant ramos & sarmenta, quæ officium viti vel arbori; & medicus refecat membra puerida, ne pars sincera trahatur.

4. Patrum testimoniis. Sic enim Hieronymus: (d) Homicidas & sacrilegos, & venerarios punire non est effusio sanguinis, sed legum ministerium. Et Augustinus: Nequaquam contra hoc præceptum fecerunt, quo dictum est: Non occides, qui personam gerentes publicæ potestatis sceleratos morte punierunt. Innocentius interrogatus anne liceret Magistratui gladio animadvertere in sonites? Respondit, omnino licere. Hilarius: Licet occidere in duobus casibus; si quis iudicis fungatur officio, aut in sui defensionem utatur gladio.

Error Tertius.

Non licet Magistratui bella gerere.
REFUTATIO.

Sic est ut diximus, ut Anabaptistæ Dominium occupent, Magistratui, ne se contra illorum machinationes defendere possint, bello interdiciunt.

1. Sed nos respondemus; quãdo bella Magistratũ gerere posse, ex verbo Dei docemus, non omnia, cuiuscunq; sint generis & conditionis, approbamus. Alia n. bella sunt iniusta, quãdo videlicet in iis gerendis Magistratus ducitur cupiditatibus, aut affectu pravo dominandi, a-

C

nimumq;

d) In cap. 22
Hierem.
Lib. 1. de ci-
vit. Dei. c. 23
In Epist. 3.
ad exuperi-
um cap. 3.

D. Schluff.
ibid. f. 660.

a) Deut. 24
10.
Iud. 11. 12.

b) Lib. 5. de
Verb. Do-
mini.

c) D. Rung.
in disp. ca-
tech. disp 6
th. 30. & seq
d) Exod. 17
9.

Num. 31. 2.
Iud. 3. 9. 10.
3. Reg. 15.
e) Deut. 20.
1. & seq.

f) Ios. 10. 18.
Iud. 6. 34. c.
15. 14.

1. Reg. 17. 45
Esa. 45. 1.
g) Psa. 5. 5.
Soph. 3. 5.
Deut. 32. 4.

h) Num. 31.
2.
Deut. 20. 10

1. Reg. 25. 28
c. 28. 17.
2. Par. 6. 22.
i) Heb. 11. 34

namq; non defendendi sed offendendi habet. Hac non bella, sed latrocinia dixeris. Alia vero sunt iusta bella, quæ 1. absq; manifesto torius Reip. & salutis publicæ periculo non possunt intermit-
ti. 2. Et à summo Magistratu, cui cura Reip. commissa est, aut eo, qui ab ipso ius ejusmodi habet, indicuntur. 3. Et ex iustâ, necessaria, atq; Dei verbo consentanea causa suscipiuntur. 4. Et prius hostibus, pacis conditiones aut quasvis transactiones respuentibus (a) nunciata geruntur. 5. Quæ rectâ intentione fiunt, non cupiditate nocendi, aut offendendi, sed animo defendendi ac pacis studio geruntur, ut mali coerceantur, & boni subleventur. Non enim quaritur pax, ut ait August. (b) ut bellum geratur, sed bellum geritur, ut pax acqui-
ratur.

2. Huius generis bella verbo Dei non adversari, multis S. Scripturæ testimoniis, exemplis ac rationibus, partim ex V. partim ex N. T. desumptis abundè probari potest (c). Deus enim in V. T. pecu-
liaria mandata de suscipiendis bellis dedit Israelitis. (d) Certam et-
iam per Moysen belli gerendi formam præscripsit, (e) minime id fa-
cturus, si in usu belli ac militia nullum Magistratui esse jus posse
censuisset.

3. Præterea multos etiam Heroas divinitus excitatos legi-
mus ad defendendos bonos, ad propulsandam iniustam violentiam, &
ad afficiendos legitimis pœnis grassatores: ut Josuam, Gedeonem,
Davidem, Cyrum (f). Quod sanè neutiquam aliàs factum esset, si
bella gerere cum voluntate Dei pugnaret, aut res iniusta esset; Si-
quidem iustus est Deus non faciens iniquitatem (g). Unde & bella
quæ pro religione & Reip. salute geruntur, Domini prælia dicuntur (h)

4. Bellatorum etiam in sacro codice passim obvia sunt exem-
pla, quos verè fuisse pios, & ex fide bella gessisse scribitur (i), quales
fuerunt Abraham, Moyses, Iosua, Samson, Samuel, David, Ezechias,
Iosias, Machabai, item & alii, quorum bella ut iusta Deus adjuvit,
nullo modo id factururus, si bellum esset illicitum; siquidem mala per-
mitti, sed non etiam ad ea facienda auxilium dari potest à Deo.

5. Quod

5. Quod verò obijcitur, testimonia & exempla hac petita esse ex V.T. in quo multæ occurrunt leges; (k) de Divorciis, de usura, & aliis; nec non exempla de Polygamia, quæ tamen factis heroicis in N.T. nos non obligant, nec nobis imitanda sunt; in Novo autem nullū extare vel testimonium, vel exemplum, quod doceat, bellum rem esse licitam Christianis; id sanè nullius est momenti.

6. Nam illa ratio belli gerendi, quæ olim in V.T. fuit, & hodie permanet. Legitimam enim tum corporum, tum animæ defensionem, ut huiusmodi bella sunt, ad legem naturæ pertinere, in confesso est, quæ quidem natura lex, quia perpetua & invariabilis est, non minus & hodie ipsos Christianos, quam olim Iudæos, obstringit.

7. Deinde non est querenda in Apostolorum literis expressa illarum rerum enarratio, ubi non politiam formare, sed spirituale Christi regnum instituere, animus est; sufficere enim in N.T. meritò debet tradita illarum rerum confirmatio, quæ in veteri proluxè fuerunt mandata.

8. Quid, quod in historia Evangelica nonnulli commemorantur centuriones, quorum mirificè commendatur pietas ac fides (l), qui sub se habuerunt milites, quibus procul dubio ad bella usi fuerunt. Tum & Baptista, ad milites bella sectantes, responsum vel maxime contra Errorem allegari potest. Cum enim illi baptizati à Iohanne, audirent turbæ & publicanis, quid sibi faciendum querentibus à Iohanne responsum dari, interrogant et ipsi eum dicentes, quid faciemus & nos? quibus respondet his verbis: Neminem concutiatis, neq. calumniam faciatis: & contenti estote stipendiis vestris. De quo Baptista ad milites responso eleganter Augustinus his verbis (m): Si Christiana disciplina omnia bella damnaret, hoc potius militibus consilium salutis petentibus diceretur (à Iohanne Baptista) ut arma abjicerent, seq. militia penitus subtraherent. Dictum est autem; neminem concusseritis, nulli calumniam feceritis, sufficere vobis stipendium vestrum. Quibus proprium stipendium sufficere debere præcepit, militare utiq. non prohibuit. Usuratum autem est

k) Deut. 21.
14. c. 24. l.
c. 23. 20.
Gen. 29. 23.
28.
Num. 25. 3.
Ios. 10. 12.

l) Matt. 8.
5. 9. 10.
Ioh. 4. 47.
Act. 10. 1. 2.

m) Epist. 5.
& 14. ad
Marcell.

argumentari à concretis ad abstracta. Et consequentia valet, ubi non
est ambiguitas; ut, Iohannes Baptista recepit & approbavit, mi-
lites manentes in officio: igitur & militiam approbat. Nam appro-
batione exempli in subiecto, approbatur res in genere.

9. Quin & sufficiens ratio idem nobis dicitur. 1. Nam si tra-
dicta Magistratibus est potestas, qua ditionis sue quietem tueantur,
qua inquietorum hominum seditiosos motus comprimant, qua vi op-
pressus opitulentur, qua in maleficia animadvertant: an maiore o-
portunitate proferre eam possunt, quàm ad compescendum eius fu-
rorem, à quo & privatim singulorum orium, & communis omnium
tranquillitas perturbatur? 2. Si legum custodes esse ipsos & asser-
tores convenit, omnium conatus pariter evertant oportet, quorum
scelere legum disciplina corrumpitur. 3. Imò licet Magistratus de-
fendere cives suos ab internis hostibus pacis, eos necando variis ge-
neribus suppliciorum; licet etiam jure eos latrones plectere, quorum
injurie in paucos tantum progressæ fuerunt: an totam ergò latroci-
nis regionem impunè affligi vastariq. sinent? Hoc ergo et natura-
lis æquitas & officii ratio dicitur, armatos esse principes non tantum
ad privata officia judiciariis pœnis coercenda, sed ad ditiones quoq.
fidei suæ commissas, bello defendendas, si quando hostiliter impe-
rantur.

n) Homi. in
Evang. de
nuptiis.
Ioh. 2.
Serm. 7. vi-
de Aug.
de verb. Dō.
super Matt.
serm. 19.
Epist. 205.
alias 207.
ad Bonif.
Lib. 22. cōtr
Faustan. c.
74 & seq.
& lib. 6. q.
in Iesuam
quæst. 10.

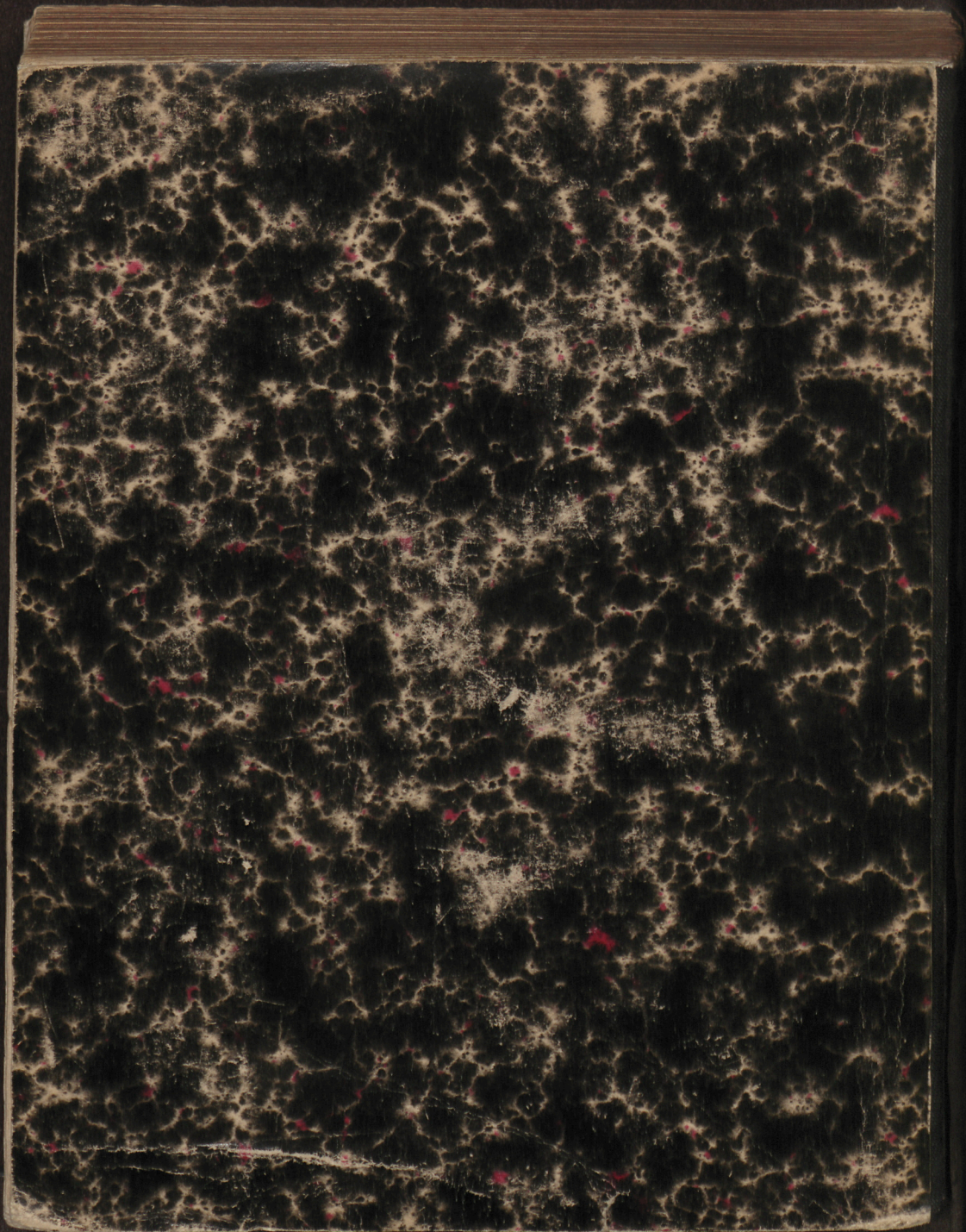
10. Deniq. idem testimoniū Patrum probatur. Sic enim Chry-
sostomus: (n) Militiam præcæsis & dicitis, non possum esse pius: Centu-
rio nonne miles erat, nihilq. nocuit illi sua militia? Ambrosius: Non
militare delictum est, sed propter prædam militare, peccatum est.
Augustinus: Noli putare neminem Deo placere posse, qui armis
bellicis ministrat. Bernhardus: At vero Christi milites securi
prædicantur prælia Domini sui, nequaquam metuentes, aut de hosti-
um cæde peccatum, aut de sua nece periculum, quandoquidem mors
pro Christo vel ferenda vel inferenda, & nihil, habeat cri-
minis, & plurimum gloriæ mereatur.

praesenti hoc errore pronunciet, qui & olim suorum
auctores partim propagatores in Ecclesia
Originem Alexandrina Ecclesia antisitem
Palestinâs; nunc iterum resuscitatur à nonni
rum in proscenium educitur, palliatur, com
impj hujus dogmatis absurditas eò magis innot
literarum & rationum stateram examinanda

1. Contrariantur illi scriptura dicta ea, quae
diabolorum & hominum damnatorum aeterna
desituras esse perspicue confirmant(a): quae ve
morientem asserunt: Iram Dei mansuram sup
esse ignem inexstingvibilem, interitum aeternu
ternum, iudicium sine misericordia, pronunciat
extremo die abiecturum maledictos in supplic
Quod si itaq; homines damnati usq; in aeterna
lumen & Diaboli in secula seculorum crucia
tandem erunt salvandi, aut quis finis penis ipj
Nôq; est, ut quis cavilletur, vocabulum aeterni
lutam sine fine perpetuitatem, sed periodicam
temporis limitatam diuturnitatem denotare. I
quaestioni accommodari non potest: siquidem
quam convincietur, quod poena damnatorum
ra sint, sed potius constat, nullam mutatione
summi iudicis, quo ad statum rerum, futuram
aeternum, simpliciter in propria significatione
quid assumitur, pro figmento reputamus.

2. Deinde & rationes contra prodigiosum ho
tant. 1. Quia damnatorum peccata mortali
temporalia violant & contemnunt aeternum
videlicet Deum, & aeternam vitam; iustissime
aeternis poenis puniuntur. Cum enim duplex sit
cundum intentionem acerbatus, & secundum

2) Esa. 66. 24
Ioh. 3. 36.
Matt. 3. 12.
2. Thes. 1. 9.
Hebrae. 6. 2.
Iacob. 2. 23.
Matt. 25. 41.
Psal. 49.
Apoc. 20. 10.

the scale towards document